

“Involta” Ilmiy Jurnal

Vebsayt: <https://involta.uz/>

ZA'MONAVIY TA'LIM BOSHQARUVIDA SINGAPUR TA'LIM TIZIMINING AHAMIYATI

Xurshidbek Tursunbekov Raxmatjon o'gli

*Qo'qon davlat pedagogika institute Maktab menejmenti yo'nalishi, 2-bosqich
talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola moddiy boylikdan ko'ra, intellektual boylikni afzal ko'rgan, ta'lim tizimi bo'yicha jahonda yetakchi o'rinlarni egallagan, sifatli talimga ega bo'lgan Singapur davlatining ta'lim tizimi, rivojlanish istiqbollari, uning taraqqiyot yo'li omillari tahlili haqida.

Kalit so'zlar: Intellektual boylik, Singapur mo'jizasi, PSLE, TIMMS, PISA, qadriyat, maorif, shaxsiy imtihon tizimi.

KIRISH

«Bugun hech kimga sir emaski, biz yashayotgan XXI asr – intellektual boylik hukmronlik qiladigan asr. Kimki bu haqiqatni o'z vaqtida anglab olmasa, intellektual bilim, intellektual boylikka intilish har qaysi millat va davlat uchun kundalik hayot mazmuniga aylanmasa–bunday davlat jahon taraqqiyoti yo'lidan chetda qolib ketishi muqarrar»¹.

¹ Karimov I.A. O'zbekiston Konstitutsiyasi–biz uchun demokratik taraqqiyot yo'lida va fuqarolik

Za'mon falsafasidek yangrayotgan ushbu satrlarni inkor etib bo'lmaydi, tajribalar buni isbotlaydi. Shiddat bilan rivojlanib borayotgan texnika taraqqiyoti davri shuni ko'rsatmoqdaki bugungi kunda mamlakatning rivojlanishi uchun tabiiy resurslar, moddiy boyliklardan ko'ra intellektual boylik omili muhimroq. Tabiiy boyliklarga burkangan davlatning, ushbu moddiy ne'matlarni qayta ishlashga salohiyati yetmasa bu resurslarning samaradorligi o'zini oqlamaydi. Shularning e'tiboridan mamlakatlarning ta'limga bo'lgan ehtiyojlari kundan-kunga ortib bormoqda. Xususan, O'zbekistonimizning uchinchi renessans davridagi taraqqiyot yo'lining maorif (*yangicha maktablar ochish, ta'lim usulini yangilash*) sohasi rivoji bilan baholanishi bejiz emas. Ma'rifatchilikni yangi bosqichga ko'tarish, zamonga xos raqobatbardosh ta'lim tizimini ishlab chiqish bugungi kunimizning bosh maqsadiga aylanmoqda. Bu esa O'zbekiston Respublikasi prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847 son farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"ga ko'ra xorijiy mamlakatlar ta'lim tizimini o'rganish, tahlil qilish, muvaffaqiyatli jihatlarni o'z ta'lim tizimimizga tatbiq etish istiqbollarni o'rganishni taqazo etmoqda.

Materiallar va usullar

Maqola kichik tadqiqot sifatida mavzu atrofidagi maqola, ilmiy ish va kitoblarni batafsil o'rganib chiqilgach yozildi. O'zbekiston Respublikasi qonunlari, prezidenti qarorlari e'tiborga olindi. Singapur ta'limini yoritishda, ta'lim tizimi tarixiga nazar tashlandi, amaldagi ta'lim tizimi tahlil qilindi, erishilgan yutuqlar aniq statistikalar bilan bayon etildi. Eng muhim jihati bo'lgan ta'lim tizimidagi rivojlanish omillari tadqiq qilindi va O'zbekiston ta'lim tizimiga tatbiq etishga taklif etildi.

Natijalar bo'limi

Deyarli tabiiy resurslarga ega bo'lmagan, mustamlakachilik davrlarida Buyuk Britaniya qaramligida bo'lgan, 1965-yil 9-avgustga kelibgina o'z mustaqilligiga ega bo'lgan – Singapur, bugungi zamon falsafasini oldindan idrok etgandek, intellektual

---

jamiyatini barpo etishda mustahkam poydevordir. – T.: O'zbekiston, 2009. –30-bet.

boylikka asosiy e'tirborini jalb etdi. Ta'lim tizimida hozirgi kunda erishilgan yutuqlar ushbu mamlakat tizimini o'rganishga majbur etmoqda. Qisqa davrdagi rivojlanish "Singapur mo'jizasi"² degan nom bilan atalmoqda. Ushbu mo'jiza mamlakat bosh vaziri(1965-2000),"iqtidorlilar rahnamosi" deb ta'riflangan Li Kuan Yu(1923-2015)ning nomi bilan bevosita bo'g'liq. Li Kuan Yu ilgari surgan tizimning asosi ta'lim va tibbiyot sohasiga tez va jiddiy e'tibor qaratish, korrupsiya illatini parchalash deya baholanadi. Moddiy boylikdan intellektual boylikni ustun baholagan boshqaruvchi va xalqning bugungi kundagi ta'lim tizimi va bu sohada erishilgan yutuqlarning ilmiy asoslariga e'tibor qaratamiz.

Singapurdagi ta'limga oid siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirishga, ta'limdagi ilg'or va samardor yo'nalishlarni belgilab berishga ta'lim vazirligi rahbarlik qiladi. Ta'lim vazirligi tomonidan ishlaydigan davlat xizmatchilari bir nechta ittifoqlarga, shu jumladan Singapur o'qituvchilar uyushmasi, Singapur Xitoy o'qituvchilar uyushmasi, Singapur Malay o'qituvchilar uyushmasi va ta'lim bo'yicha mutaxassislar uchun Singapur Tamil o'qituvchilar uyushmasi va nodavlat ta'lim sohasi xodimlari uchun jamoat xodimlarining birlashtirilgan uyushmasi. Ushbu barcha kasaba uyushmalari kasaba uyushmalarining milliy kongressi deb ataladi³.

Singapurda ta'lim tizimi 3 bosqichdan iborat:

- maktabgacha ta'lim;
- umumiy o'rta ta'lim;
- oliy ta'lim;

Bog'chaga bolalar qabuli 3 yoshdan boshlanadi. Ikki-uch yil davomida ularga ona tili va ingliz tili, o'qish, sanash, kuylash, rasm chizish, raqs tushish kabilar o'rgatiladi. Singapurda davlat tassarufidagi bog'chalar yo'q. Maktabgacha ta'lim muassasalarining deyarli barchasi xususiy bo'lib, ayrimlarigina diniy tashkilot yoki jamg'armalar tomonidan boshqariladi.

Maktabga bolalar 6 yoshdan qabul qilinadi. Umumiy o'rta ta'lim 3 bosqichda amalga oshiriladi:

---

² Kun.uz Singapur mo'jizasi haqida,/Doston Ahrorov maqolasi

³ Uz.wikiaro.ru Singapur hukumati

- boshlang'ich ta'lim(1-4-sinf);
- o'rta ta'lim(5-6-sinflar);
- universitetoldi ta'lim

Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarga ingliz tili, ona tili (xitoy, malay yoki tamil) va matematika fanlari o'rgatiladi. O'quvchilarning tanloviga ko'ra etika, estetika, mehnat, musiqa va jismoniy tarbiya darslari ham o'tiladi, shu bilan birga 3-sinf dan o'quv dasturiga tabiiy-ilmiy fanlar qo'shiladi. Bolalar 4 yillik ta'limdan so'ng o'rta ta'lim(ixtisoslashtirilgan tayyorlov) bosqichiga o'tgach, ona tili, ingliz tili va matematikani o'rganish qobiliyatiga ko'ra guruhlarga ajratiladi. Maktablarda o'quvchilarga shaxsiy imtihon topshirish tizimini ishlab chiqish imkoniyati berilgan. Bu har bir bolaning o'z qobiliyatini yanada yaxshiroq namoyon etishini ta'minlaydi.

Imtihonlar yakunida bolalar iqtidoriga ko'ra ingliz va ona tilidan boshlang'ich, standart hamda yuqori daraja, matematika va tabiiy fanlardan dastlabki va standart darajalardan birini oladi. O'qish so'ngida o'quvchilar bitiruv imtihonini topshiradi va ta'limning keyingi bosqichiga o'tish uchun PSLE (Primary School Leaving Examination) shahodatnomasiga ega bo'ladi.⁴

Singapur rasmiylari o'quvchilarning samaradorligi va sog'lig'ini yaxshilash uchun maktab tizimini doimiy ravishda qayta ko'rib chiqadilar va takomillashtiradilar. Masalan, 2017-yilda talabalar akademik qattiqqo'llikdan kelib chiqadigan stress va psixologik muammolar darajasi oshgani haqida xabar berishgan. Bunga javoban ta'lim idoralari talabalar bosimini yumshatish uchun imtihonlarda eng ko'p ball olganlarni ro'yxatga olishni to'xtatdilar. Bundan tashqari, mamlakatda "Kamroq o'rgat, ko'proq o'rgan" strategiyasi joriy etildi, bu o'qituvchilarni ta'lim miqdoriga emas, balki sifatga e'tibor berishga undaydi.

Singapur ta'lim tizimi samaradorligining yana bir muhim omili mamlakatda milliy byudjetning 20 foizi ta'limga sarflanadi. Hukumat yoshlarni jahon bozorida raqobatbardosh etib tarbiyalash uchun yetarli bilim va ko'nikmalar bilan qurollantirish maqsadida ushbu sohaga katta mablag' sarflaydi. Yo'lga qo'yilgan tizimning tartib-

---

⁴ Marifat.uz Singapur ta'lim izimi/ Iroda Toshmatova maqolasi

intizom, izchillik bilan amalda tatbiq etilganligi bugungi kundagi ushbu davlatning ta'lim sohasida erishgan muvaffaqiyatlarida namoyon bo'ladi. Jahon mamlakatlari ta'lim rivojini baholab beruvchi xalqaro baholash dasturlari Singapurning ta'lim sohasidagi yetakchi sifatlarini yuzaga chiqardi. Jumladan.

TIMSS – “Trends in International Mathematics and Science Study”, ya'ni 4 -va 8-sinf o'quvchilarining matematik va tabiiy-ilmiy yo'nalishlar bo'yicha ta'limdagi natijalarini xalqaro miqyosda baholaydigan tadqiqotdir. TIMSS-2019 tadqiqotning 7-davriyligida 60 dan ortiq mamlakat va iqtisodiyotlar ishtirok etdi. Ushbu tadqiqotda matematika fani bo'yicha Singapurning 4-sinf o'quvchilari 625 ball, 8-sinf o'quvchilari esa 616 ball bilan 1-o'rindan joy oldilar. Tabiiy-ilmiy yo'nalish bo'yicha Singapurning 4-sinf o'quvchilari eng yuqori natijani 595 ball, 8-sinf o'quvchilari esa 608 ball qayd etib, bu yo'nalishda ham dunyoda yetakchi ekanliklarini yana bir-bora namoyon etdilar.⁵

PISA (inglizcha - Programme for International Student Assessment) – turli davlatlarda 15 yoshli o'quvchilarning savodxonligini (o'qish, matematika, tabiiy fanlar) hamda bilimlarini amaliyotda qo'llash qobiliyatini baholovchi dastur. PISA 2018 natijalariga ko'ra yuqori intellekt egalari umumiy reytingda 2-o'rinni egalladilar.⁶

Xalqaro tadqiqotlar doirasida olingan sinovlar bolalarning mantiqiy fikrlashi hayotiy muammolarga yechim topa olishi kabi jihatlarini baholashni asosiy o'ringa qo'yadi. Demak bu borada Singapur bolalari yetakchi. Bu esa mamlakatning rivojlanishi istiqbollari va masalalariga to'laqonli yechim topa oladigan avlodni tarbiyalashga dasturi-amal bo'lib xizmat qiladi.

Munozara bo'limi.

Yuqoridagi topilmalardan foydalangan holda, shuni xulosa qilish mumkinki zamonaviy ta'limda raqobatbardosh bo'lgan Singapur ta'lim tizimining taraqqiyot

---

⁵ Tdi.uz/xalqaro tadqiqotlar.

⁶ Tdi.uz/Butun dunyoda o'quvchilar savodxonligini baholash bo'yicha PISA tadqiqoti.

omillarini tahlil qilgan holda, tizimning ba'zi elementlariga alohida e'tibor qaratarebimiz darkor. Singapur ta'lim tizimidagi e'tiborli jihati o'quvchilarning shaxsiy imtixon tizimini ishlab chiqishi. Bunda o'quvchi o'zi qiziqqan fan va sohada o'zini ko'rsata oladi va shu fanning yetuk mutaxassisi, malakali kadiri bo'lib shakllanadi degan nuqtai nazar mavjud va bu amalda o'z tasdig'ini topmoqda. Aynan mana shu jihadni O'zbekiston ta'lim tizimiga tatbiq etilganda ta'lim rivojiga salmoqli hissasini qo'shgan bo'lardi. Sinf dan-sinf ga o'tish va yakuniy bitiruv imtihonlaridagi majburiy fanlar katalogi o'rniga o'quvchilar o'z qiziqishlari doirasidagi fanlarni tanlab imtixon topshirsalar ularning ta'limga bo'lgan munosabatida ijobiy o'zgarishga hamda sohalar bo'yicha sifatli va malakali kadrlarni ishlab chiqarishda samaradorlikka erishiladi.

Bir sohaning yuksalishida tizim va inson qadriyati tushunchasi yonma-yon keladi. Dunyo havas qilib turgan bu davlatning ta'lim sohasi yuksalishini amaldagi tizimga to'laqonli bog'lash noto'g'ri albatta. Bu borada ushbu millat qadriyatlarini, ularning ta'limga bo'lgan munosabatlari, vatanparvarlik jihatlari eng muhim omillaridan biri sifatida oldinga chiqadi. Bir so'z bilan aytganda, maorif sohasi yuksalishi uchun ta'lim beruvchi bilan paralel ravishda ta'lim oluvchi ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. O'zbekiston Konstitutsiyasi–biz uchun demokratik taraqqiyot yo'lida va fuqarolik jamiyatini barpo etishda mustahkam poydevordir. – T.: O'zbekiston
2. Kun.uz Singapur mo'jizasi haqida,/Doston Ahrorov maqolasi
3. Marifat.uz Singapur ta'lim izimi/ Iroda Toshmatova maqolasi
4. Tdi.uz/xalqaro tadqiqotlar.
5. Tdi.uz/Butun dunyoda o'quvchilar savodxonligini baholash bo'yicha PISA tadqiqoti.
6. O'zbekiston Respublikasi prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847 son farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi".